

מצווה גוררת מצווה

מצווה קלה ומצווה חמורה

חז"ל לימדונו שאין להקל ראש במצווה קלה:

"רבי אומר... הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות".
(מסכת אבות ב, א)

רבי יהודה הנשיא מבהיר, שלמרות שבאופן הביצוע ייתכן כי תהיינה מצוות שקל לבצען, אין זה מלמד על ערכן ולא על שכרן המובטח למי שמקיימם. סימוכין מן התורה לדעתו של רבי אנו מוצאים בתלמוד הירושלמי:

"אמר רבי אבא בר כהנא: השוה הכתוב מצוה קלה שבקלות למצוה חמורה שבחמורות.

מצוה קלה שבקלות זה שילוח הקן, מצוה חמורה שבחמורות זה כיבוד אב ואם. ובשתייהן כתיב: 'וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים'." (דברים כב, ז) (ירושלמי, מסכת פאה פרק א, משנה א)

לכאורה, הגיוני הוא ששכרן של מצוות יעיד על משקלן הסגולי, מהי אם כן החוליה החסרה שתסביר לנו היכן הצדק בהשוואת השכר בין מצוות שילוח הקן לבין מצוות כיבוד אב ואם?

השאלה מתעצמת לאור הכלל שלמדונו רבותינו:

"לפום צערא אגרא". (הגמול נקבע על פי גודל המאמץ) (מסכת אבות פ"ה, כג)

על פי זה, כיצד יתכן שמצווה הדורשת מאמץ כה רב ככיבוד אב ואם, תהיה שווה בערכה הסגולי למצוות שילוח הקן, הקלה לביצוע באופן יחסי?

חלק ב' חלק

החוליה החסרה מצויה אף היא במסכת אבות:

”בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה כבחמורה ובורח מן העבירה,

שמצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה.

ששכר מצוה מצוה ושכר עבירה עבירה.”

(אבות פ”ד, ב)

כלומר, לכל עשייה יש קצב פנימי, הדוחף לעשייה נוספת הדומה לקודמתה.

נמשיל משל מעולם הפיסיקה, שבו קיימים שתי סוגי תנועות.

1. התנועה הקינטית – חלקיקי חומר, הנעים פיזית ממקום למקום.

2. התנועה הגלית – זו אינה תנועת חלקיקים אלא תנועת אנרגיה.

דוגמא בולטת לכך הם גלי המים. אם נזרוק אבן לתוך המים נראה תנועה של גלים מתפשטת למרחק, אך אם נניח פקק באותו אזור הוא לא יתרחק ממקומו אלא יעלה וירד. מה שנראה כהתפשטות הגלים היא תנועת האנרגיה. כל תנועה משפיעה על סביבתה וכן הלאה, בדיוק כפי ששמועה עוברת מפה לאוזן למרחקים, למרות שאיש אינו זז ממקומו.

גם גלי הקול מתפשטים באויר באותו אופן. רעד מיתרי הקול מניע את האויר הקרוב וזה את הקרוב אליו וכן הלאה. האנרגיה, היא שנעה ולא חלקיקים של חומר.

נשוב אל הנמשל.

במצוות – התנועה היא תנועה גלית.

כאשר האדם מקיים מצווה, מתעוררת אנרגיה רוחנית ומשפיעה על האדם לביצוע מצווה נוספת, וזו למצווה נוספת וכן הלאה.

בבסיס מצוות שילוח הקן נאמר:

”שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם.”

(דברים כב, ז)

בשילוח האם יש מתן כבוד לשליחותה האימהית של האם, הרובצת ומחממת את אפרוחיה. אנו מכבדים את הציפור המסכנת את חייה למילוי תפקידה האימהי. הפעולה הזאת מעוררת גלים רוחניים של כיבוד אב ואם בדרך של מצווה גוררת מצווה. כך חודרת לאדם התודעה של עומק החובה המוסרית כלפי אביו ואמו.

על פי הכיוון הזה יש בכוחה של מצווה קלה לעורר את המוכנות לעשיית מצווה חמורה שהיא נמצאת על אותו מישור. על כן, ערכה של מצווה קלה הוא כל כך גדול, עד שהיא משתווה למצווה החמורה.

הדבר דומה לכלל שקבע דוד המלך.

”... כַּחֲלֵק הַיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וּכְחֲלֵק הַיֵּשֵׁב עַל הַכְּלִים יַחְדּוֹ יַחְלֹקוּ.” (שמואל-א ל, כד)

בזכות אלו השומרים על הכלים יכולים היורדים לקרב לנצח, לכן יחלוקו בשווה. כשנעייין בדבריו של דוד המלך, שאמר לאלו מאנשיו שדרשו לא להעניק מן השלל לשומרי הכלים, נגלה רובד עמוק יותר:

”וַיֹּאמֶר דָּוִד לֹא תַעֲשׂוּ בֵּן אָחִי, אֵת אֲשֶׁר נָתַן ה' לָנוּ וַיִּשְׁמֹר אֶתְנוּ וַיִּתֵּן אֶת הַגְּדוּד הַבָּא עָלֵינוּ בַּיָּדוֹ.” (שמואל א ל, כג)

כלומר, עליכם לזכור את העזרה האלוקית שבזכותה ניצחנו, ותרומתם של שומרי הכלים לעזרה האלוקית אינה פחותה מן הלוחמים בקרב.

באותה מידה, קיום המצוות תלוי בסיוע האלוקי. אמור מעתה, זכות עשיית המצווה הקלה מביאה לסיוע אלוקי בקיום המצווה החמורה. זהו פירוש דבריו של בן עזאי שאמר:

”...ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה.” (אבות פ"ד מ"ה)

משום כך ערכה הסגולי של מצווה קלה שווה לזו החמורה.

■ בֵּית חֶדֶשׁ

הקצב הפנימי של מצווה גוררת מצווה מקבל ביטוי גם בקצב הפנימי של הפסוקים הבאים בשרשרת זה אחר זה. כל פסוק דוחף את הפסוק הבא אחריו. הנה רצף הפסוקים בפרשת כי תצא, הרומז על רצף מקביל של אירועים.

1. פסוק ו: ”כִּי יִקְרָא קֶן צְפוּר לְפָנֶיךָ...”
2. פסוק ח: ”כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֶדֶשׁ...”
3. פסוק ט: ”לֹא תִזְרַע כְּרֶמֶךָ פְּלֵאִים...”
4. פסוק י: ”לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמֹר יַחְדּוֹ...”
5. פסוק יא: ”לֹא תִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנִים צִמָּר וּפְשָׁתִים יַחְדּוֹ...”
6. פסוק יב: ”גְּדָלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְּפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תִּכְסֶה בָּהֶם...”

מכאן למדו חכמים את רצף האירועים הבא:

1. מצווה גוררת מצווה מניין? דכתיב "כי יקרא קן צפור לפניך שלח תשלח"
 2. אחריו מה כתיב? כי תבנה בית חדש תזכה לבנות בית חדש ולעשות מעקה.
 3. מה כתיב אחריו? לא תזרע כרמך כלאים תזכה לכרם ולזרוע שדה.
 4. מה כתיב אחריו? לא תחרוש בשור ובחמור, תזכה לשורים וחמורים.
 5. מה כתיב אחריו? לא תלבש שעטנז, תזכה לבגדים נאים מצמר ולבגדים נאים מפשתים.
 6. מה כתיב אחריו? גדלים תעשה לך, תזכה למצוות ציצית... לפיכך נסמכו פרשיות אלו זו לזו. (מדרש תנחומא, כי תצא, א)
- שילוח ציפור האם, מאפשר לה לבנות קן חדש ובית חדש. בשכר זאת ובזכות זאת, יזכה האדם המשלח לבנות בית חדש ולנטוע כרם ולרכוש שדה ובגדים נאים.

שתי סדרות

על פי הדגם הזה, נתבונן בסדרת המצוות הבאה, שגם היא כשרשרת. כאן המכנה המשותף הוא, פעולה מחברת.

1. השבת אבדה (כב, א).
 2. סיוע בהקמה והעמסה (כב, ד).
 3. שילוח הקן (כב, ו).
- כיצד?

1. "הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ" - חיבור מחדש של חפץ שנפרד מבעליו.
 2. "הָקֵם תִּקְיָם עִמּוֹ" - חיזוק החיבור והקשר החברתי לסייע למי שזקוק להקים את חמורו ולהעמיס עליו את משאו.
 3. "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם" - עזרה בהקמת קן חדש וחיבור מחדש של הציפור האם, עם אפרוחיה.
- יש עוד סידרה של מצוות המוזכרות בשרשרת, אלא שכאן המכנה המשותף הוא הפוך: זו פעולה מנתקת.

1. בניית מעקה.
2. איסור כלאים בזריעה.

3. איסור כלאיים בחרישה.

4. איסור שעטנז.

כיצד?

1. "ועשית מעקה לגגך".

חיבור לא מבוקר בין גג לקרקע יוצר נפילה והתרסקות. לכן יש ליצור חיץ בין גג גבוה שהוא רמה גבוהה של אנרגיה פוטנציאלית לבין קרקע או מקום נמוך.

2. "לא תזרע פרמך כלאים".

הכלאים הם זריעה של חיטה ושעורה וחרצן בבת אחת **במפולת יד** (פתיחת כף היד ונפילת הזרעים בבת אחת).

מה מייצגת **החיטה**?

החיטה מייצגת **דעת ויכולת הבחנה**.

בשלבי התפתחות התינוק לאחר תקופת היניקה, מגיע שלב אכילת מוצרי חיטה. אם עד עכשיו הוא הכיר את אמו, כעת הוא למד להכיר את אביו. הוא מסוגל לומר אבא! אמא! ולהתחבר להוריו.

מצד שני, אכילת דגן מוסיפה ריח לא טוב לפסולת המופרשת מגופו וכך הוא יודע להיפרד מן הרע.

מה מייצגת **השעורה**?

היא מייצגת את **חוסר הדעת**. השעורה היא מאכל בהמה שאין בה דעת.

מה מייצג **החרצן**?

הוא מייצג את הענבים ואת היין הגורם לשיכרון חושים ולטשטוש הדעת. שתיית היין מביאה להתרוממות רוח ולשמחה הנגרמים מטשטוש המציאות ובהמשך גם שיכרות וטשטוש הדעת.

שילוב בין חיטה, שעורה וחרצן בזריעה אחת יוצר חיבור לא מבוקר והרסני בין רמות אנרגיה מנוגדות בתכלית. בין **דעת, חוסר דעת, וטישטוש דעת**.

נפילת הזרעים בבת אחת (מפולת יד), מזכירה נפילה מן הגג והתרסקות על גבי קרקע.

3. "לא תחרש בשור ובחמור יחדו".

השור הוא סמל לכח עבודה פורץ קדימה במהירות. החמור לעומתו הוא סמל לכח סבל בנשיאת משא, ועל כן הוא כח מאסף ואיטי. חיבור לא מבוקר בין שני כוחות מנוגדים אלה יוצר תוצאה הרסנית.

4. "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעֲטָנָז צֶמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו".

הצמר הוא לבושו של כבש שהוא בעל חיים, דהיינו לבוש טבעי מן החי. לעומתו הפשתן עשוי סיבי צמח הצומח מן הקרקע. חיבור שניהם יחד בחימום האדם, הוא חיבור לא מבוקר של החי והצומח.

חכמנו לימדו אותנו כי קרבנו של קין בנו של אדם הראשון, היה צמח פשתן:

"מִפְרֵי הָאֲדָמָה מִנְחָה לֵה'". (בראשית ד, ג)

לעומתו אחיו הָבֶל הביא קרבן מבעלי החיים:

"מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֲלִבְהֵן". (שם, פסוק ד)

חיבור לא מבוקר בין קין להבל, הוא חיבור בין צמר לפשתים אשר הוביל לרצח. התורה מגלה לנו כי הכוחות הנסתרים האלה מנוגדים זה לזה וצריך להיזהר מלחברם יחד, פן התוצאה תהיה הרסנית ומרסקת כנפילה מן הגג אל הקרקע.

תיקון המצוות

חלק מן החיבורים האסורים עשויים למצוא את תיקונם באמצעות קיום מצוות מתאימות.

1. במצוות הציצית מותר לחבר חוטי צמר בטלית של פשתן.
2. במצוות המקדש חוגרים הכוהנים אבנט עשוי צמר ופשתים יחדיו. נוכל לדמות זאת להבדל בין חיבור לא מבוקר בין שני הקטבים של השקע החשמלי החיובי והשלילי היוצר פיצוץ וקצף, לבין חיבור העובר דרך התנגדות מכשיר חשמלי כמו מנוע, מנורת להט, מגהץ, תנור וכו'. כאן החיבור הוא מבוקר ומסוגל להפיק אור, חום וכוח. כך הן המצוות. באמצעות המצוות ניתן ליצור חיבורים הגורמים ברכה לעולם. יש לזכור כי חיבור בין זכר לנקבה בצורה לא מבוקרת גורם השחתה כפי שהיה בתקופת המבול.

לעומת זאת באמצעות מצוות הנישואין על כל גדריה וסייגיה, תהיה תוצאת החיבור בין איש לאישה מבורכת ומביאה אור ושמחה לעולם. כאשר הכוחות הניגודיים של זכר ונקבה מתחברים דרך מצוות הנישואין על פי התורה, הופך החיבור לבנין עדי עד.

פרשת 'כי תצא' מגלה רצף של פסוקים המכילים רצף אירועים, היוצרים גלים של מצוות המשפיעות בשרשרת זו על זו כמצווה גוררת מצווה. מכאן שקיום מצוות המובנות באופן שכלי, יביא בעקבותיו קיום מצוות שאין טעמן גלוי, "ששכר מצוה מצוה".

